

Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere
kirjaamo@pirha.fi
pirha.fi

Lausuntopyyntö 15.9.2023 (1858/2023)

Lausunto Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma 2023–2026:sta ja siihen liitettävistä lakisääteisistä alueellisista hyvinvointisuunnitelmista

Lausuntokierroksella oleva alueellinen hyvinvointikertomus- ja suunnitelma on järjestyksessään neljäs Pirkanmaan alueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä kuvaava asiakirja ja samalla ensimmäinen Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.

Hyvinvointikertomus on lakisääteinen ja alueen hyvinvointipolitiikan suunnittelun, seurannan, arvioinnin ja raportoinnin työväline (STM 2023), jonka kertomusosa kuvaa hyvinvoinnin nykytilaa ja toimenpiteitä sekä rakenteita hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Hyvinvointikertomuksen suunnitelmaosan tulisi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan koota yhteen alueen hyvinvointi- ja terveystavoitteet sekä toimet, joilla tavoitteisiin päästään sekä yhteistyötä kuntien ja muiden toimijoiden kanssa.

Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointikertomus kuvaa varsin kattavasti hyvinvointityön koordinaatiota ja Pirkanmaan kunnissa toteutettavaa hyvinvointityön rakenteita. Ylöjärven kaupungin näkökulmasta keskeistä olisi selkeämpi kuvaus Pirkanmaan alueen väestön hyvinvoinnin tilasta sekä Pirkanmaan hyvinvointialueella toteutetuista toimenpiteistä ja hyvinvointityön rakenteista. Hyvinvointikertomuksen nykytilan kuvaus ja suunnitelmien toimenpiteiden seurantaindikaattorit pohjautuvat tunnistettuihin, valtakunnallisiin ja laajoihin tiedonkeruihin. Valitut indikaattorit eivät nosta riittävästi esille haavoittuvassa asemassa olevaa väestöä ja väestötason erityispiirteitä. Edellä mainitut tarkennukset alueelliseen hyvinvointikertomukseen tukisivat Ylöjärven kaupungin hyvinvointityön kohdentamista ja asiakirjat muodostaisivat kuntien lakisääteisten hyvinvointikertomusten kanssa kokonaisuuden.

Suunnitelmakokonaisuus pitää sisällään eri tasoisia toimenpiteitä, jotka keskittyvät hyvinvointialueen oman toiminnan osalta pääosin koordinaatioon, eivätkä ylety palvelulinjojen tasolle. Kunnille esitetyissä ehdotuksissa toimenpiteet ovat paikoin varsin yksityiskohtaisia ja määrällisestikin runsaampia kuin hyvinvointialueen tavoitteet ja toimenpiteet. Näin suunnitelmaosuudesta muodostuu epätarkka ja yhteistyön toteutustavat ja eri roolit jäävät määrittelemättä. Johdonmukaisuutta lisäksi, mikäli Pirkanmaan hyvinvointikertomus – ja suunnitelmaan liittyvien

lakisääteisten alueellisten hyvinvointisuunnitelmien rakenne olisi yhtenäisempi ja eri toimijoiden toimenpiteet olisi havainnollistettu kokonaisuutena.

Ylöjärven kaupunki on osana lausunnon valmistelua koonnut yhteen konkreettisia esimerkkejä yhdyspinnalla toteutettavista toimenpiteistä, joista toivomme voivamme neuvotella esimerkiksi osana hyvinvointialueen ja kunnan yhteisiä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhteistyöneuvotteluja.

Kuten Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toteaa - Tavoitteiden toteutuminen vaatii monialaista yhteistyötä. Nykymuodossaan suunnitelmaosasta ei käy ilmi Pirkanmaan hyvinvointialueen palvelulinjojen ja -tuotannon hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sisällöt, sisäiset vastuunjaot sekä varsinaiset yhdyspinnoilla toteutettavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteet, joita toteutetaan yhteistyössä kuntien ja muiden sidosryhmien kanssa. Hyvinvointialueen palvelulinjoille ylettyvä hyvinvointityö jää ohueksi myös alueellisissa hyvinvointisuunnitelmissa.

Ylöjärven kaupunki on sitoutunut yhteistyöhön ja osaamisen jakamiseen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Tämän työn toteuttamiseksi tarvitsemme sosiaali- ja terveystalouden osaamisen jakamista, yhteisiä palvelupolkuja sekä kumppanuutta arjen yhdyspinnoilla.

Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma 2023–2026

Alueellisessa hyvinvointikertomuksessa ja – suunnitelmassa (2023-2026) on paljon toimenpiteitä ja erityisesti kuntiin suunnattuja toimenpide-ehdotuksia. Suurin osa toimenpide-ehdotuksista toteutuu tai on toteutumassa Ylöjärven kaupungin hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämisen kokonaisuudessa. Suunnitelmassa esitetyt painopisteet ovat hyvin sovitettavissa Ylöjärven kaupungin hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman painopisteisiin tuleville vuosille.

Ylöjärven kaupunki näkee suunnitelmaan valitut painopisteet keskeisinä kokonaisuuksina hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, mutta yhteisen toiminnan toteutuksen kannalta oleellista olisi kuvata eri toimijoiden roolit ja toimenpiteet konkreettisemmin. Yhteistyön toteuttamista tukisi toimenpiteiden kuvaaminen palvelulinjojen ja -tuotannon tasolla, sekä yhteiset toimenpiteet, joka toisi esille hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen monialaisuuden.

Toimeenpanosuunnitelman luvun 5.5. taulukoissa on esitettyinä kunnille toimenpiteitä huomattavasti kattavammin, kuin muille sidosryhmille ja hyvinvointialueelle. Lisäksi toimenpide-ehdotukset ovat yksityiskohtaisia ja epätasapainossa suhteessa luvun 5.4 taulukossa esitettyihin toimenpiteisiin. Toiminnan kannalta jää epäselväksi yhdyspinnoilla tapahtuva hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä hyvinvointialueen rooli niissä määritellyissä

toimenpide-ehdotuksissa, joiden toteutumisen edellytyksenä on yhteistyö hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalvelujen kanssa. Toisekseen toimenpiteissä ei kaikissa painopisteissä huomioida kaiken ikäisiä alueen asukkaita, vaan ne painottuvat esimerkiksi taulukon 7.3 Ehdotuksia painopisteen 3 toimeenpanosuunnitelmaksi arviointimenettelyineen tapaan tiettyihin ikäryhmiin. Ylöjärven kaupungin hyvinvointikertomus ja -suunnitelmatyö sisältää tätä laajempia näkökulmia.

Pirkanmaan hyvinvointialueen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2023–2026

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa (2023-2026) sisältää lakisäätöisen lastensuojelun suunnitelman sekä muodostaa kokonaisuuden neuvola- ja opiskeluhuollon suunnitelmien kanssa.

Ylöjärven kaupungin näkökulmasta suunnitelmassa on nostettu esille keskeisiä ilmiöitä, painatuksia ja toimenpiteitä. Indikaattorit, joihin nykytilan kuvaus pohjautuu, ovat alueellisesti tarkasteltu ja relevantteja. Ylöjärven kaupunki mittaa ja seuraa kuntalaisten lasten ja nuorten hyvinvoinnin muutoksia lähes samalla tietopohjalla, joka tukee paikallisen nykytilan tarkastelua ja kuntakohtaisten toimenpiteiden kohdentamista.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa on paljon sellaisia toimenpide-ehdotuksia, jotka jo toteutuvat Ylöjärven kaupungin palveluissa, ja ovat vakiintuneita toimintatapoja. Suunnitelmassa on kuitenkin epätasapainoa kunnan ja hyvinvointialueen toimenpiteissä ja eri toimijoiden roolit jäävät paikoin epäselviksi. Esimerkkinä luvussa kymmenen kerrotaan, että ”pyrimme lisäämään kouluilla ja nuorisotiloissa toimivien aikuisten saatavuutta”, mutta Ylöjärven kaupungin näkökulmasta jää epäselväksi toimenpiteen konkretia sekä hyvinvointialueen rooli sivistyspalveluissa. Tästä syystä yhteistyössä kuntien ja hyvinvointialueen kanssa tulisi toimenpiteitä tarkentaa ja määritellä eri toimijoiden roolit, toimet ja mahdollisuudet, sekä laatia tarvittavat sopimukset.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on ennen kaikkea monialaista ja osaamisen jakamista. Ylöjärven kaupungin näkökulmasta oli hienoa huomata, että suunnitelma sisälsi koulutusta ja osaamisen vahvistamista, joka toivottavasti koskettaa myös hyvinvointialueen kuntien työntekijöitä ja muita sidosryhmiä. Hyvinvointialueella on iso rooli alueen kuntien yhteistyökumppanina ja yhteistyöllä vahvistetaan palveluohjausta sekä palvelujen yhteensovittamista.

Pirkanmaan hyvinvointialueen neuvolasuunnitelma vuosille 2023-2026

Alueellinen neuvolasuunnitelma on kattava kuvaus neuvolapalveluista. Suunnitelma on linjassa muiden alueellisten suunnitelmien kanssa ja Ylöjärven kaupungin näkökulmasta suunnitelmassa on nostettu esille keskeisiä ilmiöitä, painatuksia ja toimenpiteitä.

Suunnitelman rakenteessa monialaista yhteistyötä kuvataan yhdellä kuvalla ja perhekeskusverkoston kautta, mutta konkreettisempi kuvaus tukisi yhteistyön toteuttamista ja yhteisten palvelukokonaisuuksien rakentamista. Kuitenkin suunnitelma neuvolapalvelujen toimenpiteet on kuvattu kiitettävän konkreettisesti.

Ylöjärven kaupunki on sitoutunut Perhepolku-malliin ja toimii hyvinvointialueen yhteistyökumppanina mallin toteuttamisessa. Kuten edellä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa jo mainittiin, on osaamisen vahvistaminen hyvinvointialueen palveluissa ja kaupungin palveluissa keskeistä. Tästä hyvä esimerkki on Perhepolku-malli, joka sisältää koulutukset kaikille osapuolille.

Alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma

Alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma on kattava ja kuvaa jäsennellysti opiskeluhoitollon kokonaisuuden. Suunnitelman rakenne tukee monialaista yhteistyötä ja antaa konkreettisia toimenpiteitä opiskeluhoitollon arkeen.

Suunnitelmassa oli joitakin kohtia, jotka vaativat Ylöjärven kaupungin näkökulmasta tarkennusta. Tarkennukset koskettavat tehtävien jakoa ja roolituksia. Opiskeluhoitollon ohjaustyöryhmä on näistä tarkennuksista laatinut erillisen lausunnon ja toimittaneet sen hyvinvointialueen valmisteluun.

Pirkanmaan hyvinvointialueen ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma vuosille 2024-2025

Pirkanmaan hyvinvointialueen ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelmaa tuo jäsennellysti esille ikääntyneiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen laaja-alaisuuden sekä kokoaa yhteen ikääntyneiden hyvinvointia kansallisesti ja alueellisesti ohjaavat ohjelmakokonaisuudet.

Ylöjärven kaupungin hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämisen tukemiseksi suunnitelman nykytilan kuvaus pohjautuu tunnistettuihin ja väestötason indikaattoreihin, jotka on mahdollista ottaa paikalliseen ja yksilöllisempään tarkasteluun. Tämä tukee paikallisen hyvinvointityön suunnittelua.

Toimenpiteissä näkyy ikääntyneiden palvelulinjan rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä, vaikkakin toimeenpano hyvinvointialueen palveluissa kulminoituu vahvasti Lähitori-toimintaan. Ylöjärven kaupungin ikääntyneiden hyvinvointityössä näkyy palvelujen yhteensovittamisen tarve, jolloin suunnitelmassa esitetty ensivaiheen ja ajoittain yksisuuntainen ohjaus palveluihin ei ole riittävän tarpeen mukaista ja oikea-aikaista tukea ikääntyneiden hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Tästä syystä Ylöjärven kaupungin näkökulmasta olisi tärkeää kuvata yhteiset palvelupolut ja yhteistyömallit suunnitelmaan konkreettisemmin.

Ikääntyneiden arjessa on tilanteita, milloin kodin ulkopuolisen tuen tarve kasvaa ja esimerkiksi kotona pärjääminen ei enää luonnistu. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä tapahtuu kuitenkin näissäkin tilanteissa ja esimerkiksi asumispalveluissa toteutuvat ennaltaehkäisevät ja toimintakykyä ylläpitävät palvelut nousevat tärkeään rooliin. Ylöjärven kaupungilla on tähän kokonaisuuteen panostettu kulttuuripalveluissa ja toiminnan toteuttaminen vaatii jatkossa entistä tiiviimpää yhteistyötä ja kumppaneita.

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma vuosille 2023-2026

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma vuosille 2023-2026 on laaja kokonaisuus ja ehkäisevän päihdetyön toimenpiteitä on tämän lisäksi kuvattu Pirkanmaan alueellisessa hyvinvointikertomus ja -suunnitelmassa.

Yleisesti suunnitelmassa esitetyt painopisteet ja toimenpiteet ovat hyvin sovitettavissa Ylöjärven kaupungin ehkäisevän päihdetyön suunnitteluun ja toteutukseen, mutta arviointia vaikeuttaa ajoittaiset epäloogisuudet tavoitteissa ja toimenpiteissä.

Suunnitelmassa ehkäisevä päihdetyön koordinaatiota painotetaan alueellisessa suunnitelmassa vahvasti ja nykymuodossaan osittain myös Ylöjärven kaupungin paikallisessa toimeenpanossa, jolloin konkreettiset toimenpiteet palveluissa jäävät vähäiseksi. Ylöjärven kaupungin näkökulmasta yhteisten toimenpiteiden ja roolien kuvaaminen tukisi yhteistyötä, laajentaisi palvelutarjontaa ja vähentäisi päällekkäisen työn toteuttamista.

